

DIJAGNOZA DUŠE I DUHOVNO STARANJE O IZABRANOJ GRUPI SPORTISTA, KLJUČEVI KONFLIKTA KOJI SE OD-DOGAĐAJU U SVAKOM OD NJIH I NAČIN RAZMREŽAVANJA I URAVNOTEŽENJA

DIAGNOSIS OF THE SOUL AND SPIRITUAL GUIDANCE OF A SELECT GROUP OF ATHLETES; KEYS OF CONFLICT HAPPENING IN EACH OF THEM AND WAYS TO UNTANGLE AND BALANCE

Ilarion Đurica

Srpska Pravoslavna Crkva

Apstrakt: Grupa od sedamdesetoro sportista muškog pola o kojima smo se starali u razdoblju od tri godine, činili su članove mladih ekipa raznih sportskih klubova (kadeti), članovi podmlatka (juniori) i collegium seniorum koji čine sportisti i ustrojitelji u sportu do pedeset godina. Samo duhovno staranje o ovoj grupi vernika-sportista pravoslavne i katoličanske vere bivalo je u psihološko-sakramentalnom pomirenju koje uključuje najprisniji dodir između sportista i nas, duhovnika. Ovde smo doneli i kraći esej o islamskom viđenju sporta sa željom da se pored pravoslavnima i rimokatolicima, obratimo i muslimanima sa ovih prostora na kojima živimo. Ovim sportistima je upravo kroz duhovnika *odvaljen kamen sa srca*, što za njih znači oslobođenje za svako napredovanje. Cilj same dijagnoze duše je lečenje duhovne (ne duševne) bolesti, mana karaktera, upravo promenom mišljenja, pokajanjem. Tri su uslova isceljenja od greha. Prvi: spoznati greh. Drugi: otkriti, osvestiti greh. Treće: dobiti oprostaj. Savremeni vernik se opire i uzmiče pred svetom tajnom ispovesti. Gete, mada deklarisan agnostik veli o protestantskom ukidanju ispovesti: *Ispovest nisu nipošto smeli oduzeti čoveku*. Dok sveti Avgustin uči: *Uvek se razvijaj, uvek hodaj, uvek napreduj. Nemoj zaostajati za sabraćom, nemoj se vraćati, nemoj ići stranputice... bolje idi kao hrom nego kao luralica. (...) Što je u zapovestima teško, ljubav čini da bude lako*.

Ključne reči: dijagnoza duše, duhovno lečenje, temperamenti, iskušenje, hagioterapija, karneval pokajnika, kao psihodrama

Abstract: A group of seventy athletes who we guided over a period of three years, were part of young teams within various sports clubs – cadets, juniors, as well as collegium seniorum, comprised of athletes and trainers in sports up to the age of fifty. The guidance of this group of believers-athletes in the Christian Orthodox faith consisted of psychological-sacramental conciliation, which includes the closest contact between the athletes and ourselves, spiritual fathers. Here we also brought a short essay on the Islamic view on sports with a desire to also address Muslims from this region in which we live, in addition to the Orthodox and Roman Catholics. These athletes, through the spiritual fathers, had a *weight lifted from their hearts*, which for them means being freed in order to advance. The purpose of the diagnosis of the soul is the treatment of the spiritual (not mental) illness, character flaws, through a change of thought, repentance. There are three conditions for healing sin. The first: awareness of sin. The second: reveal the sin. The third: receive forgiveness. The modern believer is resistant and pulls back from the holy sacrament of confession. Goethe, despite being a declared agnostic, says that the Protestants *should never have taken away confession from man* Saint Augustin teaches: *Always develop, always walk, always advance. Do not fall behind your brethren, do not go back, do not follow the wrong path... better walk limping than as a vagabond. (...) Love makes easy the hardness of the commandment*.

Key words: diagnosis of the soul, spiritual healing, temperaments, temptation, hagiotherapy, Carneval of repenters, as a psychodrama

BOGOSLOVLJE SPORTA

Kralju tenisa Novaku Prvom

*Nikada neću reći rđavo o tijelu:
Blagoslov da je njemu, divnom Božijem djelu!
Ono je izvor radosti, ono je uzor vrlina,
Tijelo je baklja svijetlosti usred zemljinih tmina
Tin Ujević*

Grupu od sedamdesetorice sportista, o kojima smo se starali u razdoblju od tri godine, činili su članovi mladih ekipa raznih sportskih klubova (kadeti), članovi podmlatka (juniori) i *collegium seniorum*, sportisti i ustrojitelji u sportu do pedeset godina.

Samo duhovno staranje o ovoj grupi vernika–sportista pravoslavne katoličanske vere bivalo je u psihološko-sakramentalnom pomirenju koje uključuje najprisniji dodir između sportista i nas, duhovnika. Ovde smo doneli i kraći esej o islamskom viđenju sporta sa željom da se obratimo ne samo pravoslavnima i rimokatolicima nego i muslimanima sa prostora na kojima živimo.

Ovim sportistima je upravo kroz duhovnika *odvaljen kamen sa srca*, što za njih znači oslobođenje u svakom napredovanju.

Najdublji umovi među svetim Ocima, obrazovani u helenskom smislu harmonije, spremni su da u suštini vide prevod Božanskoga, a u nastojanju da stvore jedinstvo filosofije i evanđelskog otkrivenja, služeći se razumom, kao i prirodnim Božijim otkrivenjem, težili su da osvetle mnoge danosti ili datosti vere.

Cilj same dijagnoze duše je lečenje duhovne (ne duševne) bolesti, mana karaktera, upravo promenom mišljenja, pokajanjem. Tri su uslova isceljenja od greha. Prvi: spoznati greh. Drugi: otkriti, osvestiti greh. Treći: dobiti oprostaj. Savremeni vernik se opire i uzmiče pred svetom tajnom ispovesti. Gete, mada deklarisan agnostik, veli o protestantskom ukidanju ispovesti: „Ispovest nisu nipošto smeli oduzeti čoveku“. Dok sveti Avgustin uči: „Uvek se razvijaj, uvek hodaj, uvek napreduj. Nemoj zaostajati za sabraćom, nemoj se vraćati, nemoj ići stranputice... bolje idi kao hrom nego kao lualica. (...) Što je u zapovestima teško, ljubav čini da bude lako“. (1)

Greh = η αμαρτία. Naš prirodni i duhovni život ostvaruje se u slobodi i konačni mu je cilj samo u Smislu. Sve što nas oslobađa u Logosu – dobro je, a ono što nas otuđuje i odvraća od njega, zlo je. Moralno zlo ili greh otrovni je plod naše slobodne volje. On uvek protivreči i sušta je suprotnost dobroti = καλοσύνη, lepoti = ωραιότητα (dobrotolubije = η φιλοκαλία = lepotolubije, jer dobrota je istinska ontološka **lepota** = το κάλλος, καλέ μου = dobro moje), oboženju = θέωση ili svetosti = η αγιοσύνη = η αγιότητα, kao što je to i poricanje duhovnog života u čoveku uopšte. Moralno zlo je odustajanje od čovečnosti, humaniteta, oboženosti, apoteoze i svetosti ili večnog cilja i budućnosti, te i slobodno biranje zla, odnosno prezir prema ljubavi i svetogrđno *neću* Boga. Prividno je čin oslobođenja, prometejzma, a u stvari je potvrđivanje zlovolje i robovanje zlu, odnosno paklu nagona. *Oslobođeni* zlom, robovi su greha (Jn 8,35). Nepokajani grešnik obmanjuje sebe zabludom *da greši kao i svi ljudi*. Po prepodobnom ocu Justinu Novom, grešnik je kriv prema samom sebi, prema bratu čoveku, te i Bogu. On je kriv pred kosmosom, pred svima svetovima. Greh

odriče ljubav i proklinje je, odnosno on je povređuje. Počinilac zla svojevolejno i slobodno hoće destruktivnost.

Iskušenje = ο **πειρασμός**. Iskušenje podstiče, zagreva i raspaljuje želje, zapaljuje požudu, zasićuje maštu raznim uživanjima ili korišću, te uliva i nadahnjuje na pogrešne zaključke i odluke, i podstiče volju na zla dela. Iskušenje je stranputica. Ono može da bude iznenadno, veoma često, privlačno ili munjevito, što zavisi od telesno-duševne konstitucije. Zavisi od temperamenta, vaspitanja i uticaja okoline. Može da bude i otvoreno, prurušeno, ali je uvek opasno. Bog nas nikada ne iskušava, niti proverava našu vernost. Iskušenja su podsticaji, impulsi na greh ali sama po sebi nisu nikada greh. Nude nam se, a postaju grehom kada ih svojevolejno prihvatamo i usvajamo kao svoje. Iskušenje je poprište borbe u kojoj se vidi kakvi smo i koliko vredimo. Odoleti iskušenjima, vrlinsko je junačko delo. Junaštvo je uzor i najviši cilj podvižnika, odnosno onog koji se vežba u vrlinama.

Poslušnost. Smirenje utire put savršenoj poslušnosti i podstiče da se pregalac pokorava pretpostavljenom u ljubavi Hristovoj, a ne iz straha od kazne ili odbacivanja. Bogu se duguje potpuno povinovanje kao Gospodaru, Stvoritelju (islam), kao Ocu (jevrejstvo), kao Iskupitelju, Bratu i Prijatelju (hrišćanstvo). Radi Njega, poslušnost se duguje i svima na koje je On preneo svoju vlast, a tu spadaju najpre roditelji, nastavnici i učitelji koji su i zastupnici. „Svaka duša da se pokorava vlastima koje vladaju, jer nema vlasti da nije od Boga, a vlasti što postoje od Boga su ustanovljene“ (Rim 3,1). Poslušnost je postulat etike. Poslušnost važi u Starom i Novom zavetu, a i u Kuranu časnom, kao izraz ljubavi. Poslušnost bez ljubavi označava robovanje (*obedientia materialis, servilitas, η δουλεία*). Podvrgavanje Božijoj volji iz ljubavi prema Bogu, poslušnost je po nadahnuću Duha Svetoga. Glavni motiv poslušnosti treba da bude „pokornost svakom redu ljudskom, Gospoda radi“ (1Pt 2,13) koju predočava pomesna Crkva, roditelji, duhovnik, učitelji, nastavnici i zakonite vlasti. Natprirodni motiv može biti i oplemenjenje, odnosno žrtva volje, pokajanje za zloupotrebu sloboda. Ako smo poslušni starešinama zato što nam njihovi nalozi izgledaju mudri, duše-telo-korisni, celishodni i potpuno prihvatljivi, vrlina gubi hrišćanski karakter i natprirodne zasluge, odnosno svetost. Naturalizam i racionalizam u poslušnosti poriču svoju vezu sa podvigom, askezom.

Strpljivost je vrlina koja stavlja podvižnika u odnos prema sebi, ali i prema okruženju. Stoga je ona u stvari najteže umeće samosavlađivanja (*patientia, η αυτοκυριαρχία*), gospodarenja nad sobom. Prava je strpljivost, smatraju to sve religije, osobito ona iz ljubavi prema Bogu za koga se trpe sve duhovne i telesne nedaće. Razočarano podnošenje nevolje, prkosno ili stoički, revolucionarno ili prometejsko, nije hrišćanski. Hrišćanska strpljivost je samo ona suzdržanost natprirodne ljubavi – vere, te i predanosti volji Božijoj. Dobri primeri strpljivosti su u Starom zavetu Pravedni Jov, a u Novom – sam Hristos. Strpljivost je odlika svih svetih.

Oplemenjenje. Produbljenje sopstvene vere postiže se uvek u dubini duha, a ne u plićaku duše. S obzirom na to da se *zlato, srebro* ili *bakar* duha gotovo nikada ne nalaze na površini, treba duboko dosezati i prodirati, te zahvatiti oplemenjenje kao predvorje Raja. U našim dubinskim predelima, mi smo kao ličnosti sasvim u zbivanju, u zbivanju smo jedinsteni i nezamenljivi. Što dublje dostizemo naše *zlato* i što se više približavamo božanskoj iskri našeg duha, time su veće i bogatije naše pojedine unutrašnje sposobnosti koje se spolja razgranavaju iz jedinstvenog božanskog jezgra celovitog duše-tela. Ako podvižnik (sportista) ono što vidi i čuje propušta u sebe, a da sadržinu nije ispitao i opravdao, i ako ono što mu tek padne na pamet izgovara, a da svaku reč nije odmerio, može slobodno priznati da je površan i nedarovit.

Borbenost gotovo niko ne voli. Svaki izbegava unutrašnju borbu protiv *moći tame i zloga*. Dobro i lepo ne biva bez prezanja, bez borbe. Mekušci nisu sportisti, a ni izabranici neba. „Bori se dobrim podvigom, hvataj se za život večni...“ (1Tim 6,12). Drugim rečima,

uloži sve svoje sposobnosti u borbu. Pravi hrišćanski sportista se bori protiv egoizma, površnosti, neiskrenosti, nepravde, mržnje itd. Borba angažovanog sportiste je u zauzimanju na međuljudskom, nacionalnom i internacionalnom području gde ljude ugnjetavaju, muče, progone i ubijaju. „Stojte u jednome duhu, jednodušno boreći se“ (Fil 1,27).

Istinito je ovo svedočenje N. A. Berđajeva: „Boljševizam je u Rusiji uhvatio korenje i pobedio, jer sam ja onakav, kakav jesam; jer mi nedostaje stvarna duhovna snaga – snaga vere koja premešta brda. Boljševizam je posledica mojih greha i moje krivice. On je preko mene došao kao ispit. Trpljenja, koja mi je naneo boljševizam zadovoljština su ili plata za moju krivicu, moje grehove, za naš zajednički greh, i za našu zajedničku krivicu. Svi su odgovorni za sve“.

Čvrsto ustrojene zajednice čine grupe (*team*), u kojima se plodonosno radi u pravcu zajedničkog cilja. U njima svaki ima poštovanje prema svakome i prema zajednici, veličinu i uspehe saigrača, i protivnika u radosti sazire kao svoje vlastite, pouzdano se oslanjaju jedni na druge, ostaju međusobno povezani molitveno igranim dijalogom, i svi žive i deluju u određenoj pomesnoj Crkvi.

Odricanje je dužnost života i tiče se zajednice, odnosno većeg i važnijeg cilja – uspeha. Odricanje zahteva mnogo zrelosti da radi njega ne trpe bližnji, ni vlastiti poziv, ni vlastiti liturgijski život. Veština odricanja je umetnost sportskog ostvarivanja. Kada sportista relativizuje, a time se i odriče, grči se i nije napredujući usmeren prema Apsolutu koji ispunjava. To stanje dobija svoj smisao samo od Apsolutnog. Odricanje je eshatološki određeno. U tom odricanju su svi hrišćani (Lk14,26; Lk18,29). U sleđenju se sve relativizuje, u međuljudskim odnosima, takođe, dok je liturgijsko zajedništvo apsolutno. Odricanje iznova dobija kvalitet stalnog usmerenja prema Apsolutnom. Sam hrišćanski život u stvari postaje *sport*, jer je vežbanje i trening, a ovenčava se neprolaznim poredničkim vencem (1 Kor 9,25).

Ushićenost, entuzijizam (grč: εν – u, Θεός Bog, ένθεος oduševljen Bogom, *enthusiasmos*, božansko oduševljenje, ushićenje: stanje nekog ko je *pun* Boga, duhovno oduševljen, obožavalac Boga (ο ενθουσιασμός). Stoga bi sportisti morali biti entuzijasti, jer je Bog u njima i jer su oni u Bogu, odnosno oni su pozvani da postanu Bogovi u Hristu. Hrišćanski sportista je oduševljen, odnosno oduhovljen, ushićen Bogom. F. M. Dostojevski jasno piše o značenju i neophodnosti cenjenja ushićenja kao bljeska oboženja. Samo onaj koga nose anđeli u telu ostvaruje podvig. Biti ushićen, znači biti u Bogu, biti bogoispunjen. Stoga je sport veoma živo ushićenje, oduševljenje i oboženje. Ushićenje je duhovno-duševni i telesni polet čitave sportske ličnosti. *Ek-stasis* (η έκσταση), pomeranje, osećanje beskrajne radosti, a to u hrišćanskoj asketici znači razvitak ispražnjenja od sebe ili stanje u kojem je čovek izvan sebe, u oboženosti. Ushićenje pogađa ono jezgro u sportisti koje je vascelo, totalno, živo i duhovno u njemu. Ono razbija i briše granice svakodnevne egzistencije, ono je samovaskrsavanje iz trezvenih potreba i njihovo dizanje gore prema ispunjavanju svih nastojanja u Bogu, u večnim vrednostima ili u idealnim sportskim ličnostima. Ushićenje je sveradost koja osvaja beskonačnu večnost i doživljava se kao večni život. Ono nije prenemaganje, već dar Božiji. Njen izvor je u beskonačnim Božijim dubinama, u zajednici liturgijskog života sa Hristom, u tajni Mističnog tela. Iz tih izvora se napaja hrišćansko ushićenje, molitva, saziranje i doživljavanje. Saziranje bez ushićenja nije hrišćansko.

Sportnost (engl. *sportsman*), svojstvo je onoga koji se bavi sportom i oduševljava se njime. Ona obećava i prednaznačava veliku sposobnost pobeđivanja najpre nad samim sobom, nad spojem duše i tela koji je u dinamičnom jedinstvu. To jedinstvo jedinstveno je u svemiru. Telesni procesi se ulivaju u psihološki. Duševni, a i duhovni život u značajnoj meri zavisi od telesne kondicije. Ne podleći ni jednom suparniku, pa ni samom sebi, svom *ja*. Valja steći vlast nad gomilom, svetinom i nad gorima, nadvladati ih i pobediti gonjen dobrim namerama, pravičnošću i svetošću. Da nadjačaju najbolji i najsvetiji loše i gore od loših. Časna pobeda jeste vrsta pokajanja, odnosno pomirenja među takmičarima, koji stvaraju

prijateljstvo i mir i kada su ovenčani lovorom pobjede i kada su poraženi. Zato sportska takmičenja moraju da budu u Božije Ime. I sa molitvom Bogu, da bi od učesnika u sportskoj borbi bila daleko svaka porokovnost, a blizu mira i blagoslova u ljubavi. Dostojni krunisanja maslinom ili akom samo su oni najistaknutiji. Trebalo bi ponovo uvesti antički običaj da im najveći pesnici pišu himne, slavopojе, kada pobjeđuju. Veran i pošten u sportu može se biti samo ako se osvaja celokupna nadvrlina, pa i ona najveća vernost u strahu Božijem koja je savršena pravednost, i više od nje: svetost, oboženje. Sport prožet verom daje dvostruko dobro: jedno je ljudsko, a drugo božansko. Sportsko-ljudska dobra zavise od sportsko-božanskih. Na prvom mestu od zdravlja duše i tela, pa potom od lepote (dobrote), a na trećem mestu od moći, snage ili kreposti za sva telesno-duhovna kretanja. Oštrovidim bogatstvom sposobnosti, talentima upravlja razboritost, umerenost, pravičnost i junaštvo (hrabrost, mužestvenost). Sportisti smeraju upravo na ta dobra, a za božanska je merodavan samo bogom kao vođa.

Pored zajedničkog vežbanja, za hrišćanske sportiste glavno je liturgijsko slavlje i svakodnevno primanje svetih tajni. Ono uvodi u unapređenje svih vrlina i nadvrlina. Sportsko vežbanje mora biti umeće u otpornosti i izdržljivosti prema bolovima do samoga praga smrti, i izranjanje iz smrti u vaskresenje tela i duha. Otpor protiv bola i straha od smrti, ali otpor protiv požuda (libido), naslade i drugih zavodljivih primamljivosti. Valja se kloniti svega što srce čini mekim, ženskastim i doraslim svakom demonskom zavodjenju. Dobri sportisti podležu trpljenju u bolovima i naporima, a loši se odaju nasladama. Sportski odgoj (prema zemlji poučavati) i sportsko vaspitanje (prema nebu hraniti, pitati) usmereno je na sticanje duhovnih vrlina, ali i na umnožavanje telesne snage. Umeće (*ars*) sporta bez svetosti i pravednosti čine sportiste sirovim, prostim, neplemenitim i uopšte nedostojnim imena i zvanja atlete. Valjano obrazovani sportisti, i posle dugogodišnjeg bavljenja svojim sportom, ostaju valjani ljudi, a ponekad i oboženi, sveti. (Sveti otac naš Justin Novi Bogoslov u mladosti se bavio atletikom, tako da je možemo smatrati osveštanom.)

Hrišćanska sportska pedagogika i andragogika podrazumeva samoispravljanje i samokritiku, pokajanje, da bi sportisti postali valjani ili sveti u najvećoj meri. Takvi *božanski ljudi*, odnosno *božanski čovek* kod Platona i Plotina u stvari je u hrišćanstvu od ovih filozofa naslućen svečovek (Dostojevski), obožen čovek.

Sam sport se mora, kao i sama vera, vežbati od ranog detinjstva. Odnosno, u zbilji detinjstva se mora igrati ono što izabranoj sportskoj struci pripada. (Sveti Atanasije Veliki je još kao dete krštavao mnogobožačku decu). Sportska igra usmerava sklonosti dečaka i devojčica, odnosno mladića i devojaka, *na ono u čemu će postići potpun razvoj kad do toga stigne* (Zakoni, strana 22). Da bi mogao da upravlja sobom i drugima, mora da nauči da se bespogovorno pokorava i sluša palestritu (*palaestrita*), rektora sportske škole i druge učitelje u sportovima, da bi naučio pravilno da upravlja sobom i drugima. To i jeste obrazovanje za junake sporta, a ono potpuno poriče plaćeništvo i sport kao robu. Sva izvitoperenja u sportu vode do ispražnjenja sporta od sportvenosti, a to veliko izvitoperenje usko je povezano sa bolesnom društvenom zajednicom. Loše i bolesno društvo ras-sportuje sport. Upotrebljavaju se doping i druge opasnosti, te se sport degradira u gladijatorsku ili cirkusku igru. Istinski sport prožet verom zacemento izrasta u umetnost i poeziju, kroz njega se čoveku otkriva božanska lepota ljudskog tela i duha kojoj se divimo, veličamo je i produbljujemo, odnosno saziremo je kao duhovnu. Lepota ljudskog tela postaje vidljiva upravo u savršenom bogopouzdanju. Ono daje taj traženi *napitak* besmrtnosti koji sluti ali ne nalazi (Platon).

Sportista-hrišćanin mora negovati dve težnje: da bude što srčaniji, a u isto vreme da bude prožet verom, odnosno strahom Božijim. Upravo strah Božiji, jedan je od darova Duha Svetoga, po kome onaj koji ga ima nastoji da ne uvredi Boga zbog neizmernog Božijeg veličanstva, te i da njime prekaljuje vlastitu odvažnost, muževnost, hrabrost i neustrašivost, pa se kao podvižnik ispunjava pouzdanjem i junaštvom.

Sport, baš kao i religija, može biti pijanka i zavođenje na stranputicu u opasnosti i provalije smrti. Bezobzirna želja za postignućima, nepoštedna i nepoštena borba, častohleplje iz želje za pobjedom po svaku cenu, može obesportiti sport. Život profesionalnih sportista nije ni malo zanimljiv, čak je i isprazan i suvoparan, jalova rutina i svodi se na ponavljanje treninga, utakmice i oporavka. Vrhunski sportista je egoističan i egocentričan, te i ophrvan strahovitim umorom i stresom, a ponekad i uobraziljom o vlastitoj veličini. Sveživotna mora i mrtvosanost, više mehanički način postojanja, bez ikakve duhovnosti.

Izvežban u sportskim borbama ostaće u potpunosti samo onaj sportista koji nastoji da se produhovi, odnosno oboži. Bez oboženja, i najposobniji borac postaje samo polovina pravog svečoveka u odnosu na Hrista. Postaje polovina Hrista. Ako postigne pravu meru, a ona je Bogočovjek, on će se ostvariti kao Bog po blagodati. Upravo je bogočovjek Hristos onaj koji ljudima daje napitak za izazivanje straha Božijeg, koji puni dušu i telo hrabrošću i apoteozom. Naprotiv, takav *napitak* ne postoji u mnogoboštvu (Platon), a ni u jevrejstvu, ni islamu. Radi se o hrani i piću koji stvaraju neustrašivost i nepobedivost. U mnogoboštvu, proslavljeni sportista je fetiš, idol, tip *božanskog porekla* (Plotin), dok je u Starom i Novom zavetu, pa i Kuranu časnom, usmeren na razlikovanje vrline i nevaljalstva, poroka. To je *ono zlato Bogom dano vođstvo razboritosti*. Ali, pre svega treba ozdraviti od nevaljalstva duše! Oni koji se ne vežbaju u duhovnim vrlinama postaju slabi i odaju se bestidnostima. Snaga, moć se upravo sagledava u borbi sa sopstvenim nasladama i u boju sa plašljivošću. A te naslade razaraju snagu karaktera. Kroz borbu sa sobom postaje se savršeno hrabar čovek. Suzdržljivost traži one koji su se opredelili za slobodu u Hristu i preovladali raspuštenost. U sportu čak i veliki narodi ponekada gube u bitkama, a pobeđuju oni koji zadobiju blagoslov. Dobri moraju da imaju još boljeg kao vođu ili zapovednika. Svaki sportista u sastavu mora da bude čuvar zajedništva i da nastoji da njihovo prijateljsko zajedničenje, njihovo društveno prijateljstvo još više ojača. Ako saigrači slušaju vođstvo, svakako će pobediti i pobeđivati.

Prodorom Svetog Duha, ohrisovljenjem, oživljavaju sve umnosrdačne sposobnosti sportista, a ne puko kretanje, mehaničko vežbanje, umeće i tehnika. Sport može biti dragoceni lek besmrtnosti ako je eminentni čin ljubavi. Hrišćanskim sportovanjem, sportista postaje ne samo gospodar svoga tela (mnogoboštvo) već se i obožuje (hrišćanstvo). Bogoliki čovek u ljubavi – sportu se obostrano ne upotrebljava, već se uzajamno daruje. Sport je bogolika delatnost jer je *ars* u ljubavi. On je stvaralačka umetnost isto kao muzika i balet, koji imaju pun očovečujuću i obožujuću smisao.

Sportnost u islamu, upravo kao u jevrejstvu i hrišćanstvu, negoduje, odbacuje i protivi se vezi sporta sa vodećom politikom pojedinih zemalja kao ideologiji. Islam u sportu vidi njegov mnogobožički sloj, ideologiju, pa i opsesiju širokih masa. Masovni idolopoklonički pokret. Naravno, i druge religije i vere protive se sportu koji stvara prestiž i dokazivanje pojedinih naroda i država. Sport se smatra kao važan deo politike pojedinih država. Sva verska opredeljenja potpuno jednoglasno poriču *profesionalni sport* kao sport, jer mu nedostaje humanost (jevrejstvo, islam) i teohumanost (hrišćanstvo).

Zajedništvo. Sport čini gotovo nemoguće zajedništvo ostvarivim i to ono u svojoj veličini, a i ono koje se uz njega prisno drži kao jedna duša, jedno telo. Takvim zajedništvom tipa *gledajte kako se međusobno ljube*, prvi hrišćani su zadivljavali svet. „Po tome će svi poznati da ste moji učenici ako budete imali ljubavi među sobom“ (Jn 13,35). Koliko su savremeni hrišćani sposobni da danas ostvaruju tu evanđelsku veličinu ljubavi u zajednici? Nažalost, u mnogim hrišćanskim zajednicama ljubav je nemoguća, neostvarljiva, čak je uopšte i nema. Ima, uglavnom, primamljivih ili manje ispraznih priča o ljubavi, ali prave ljubavi nema! Čini se da zajedništvo u međusobnoj ljubavi upečatljivije ostvaruju jevrejske i muslimanske, a ne hrišćanske zajednice. Međutim, u svom najdubljem značenju, sport je nemoguć bez zajedništva; ostvaruje se samo u zajednici sa Bogom i sa ljudima. Ono konačno izgrađuje od same zajednice mistično telo Hristovo, i njegov zadatak prema celom svetu

dovodi u red ljubavi, u agape. Sport u službi zajednice ima izvanredni karakter. Sportista doživljava zajednicu kao pozvanje. Ona nastaje na jednom mestu, homogena je, i to tako da njene članice opšte u bratskom, odnosno sestriškom, ličnom ophođenju. Zajedništvo se snažno i duboko doživljava u sportskom sastavu, naročito ako grupa nastaje hrišćanskim prijateljstvom, ako se nađe u ime Hristovo, iz ljubavi i sastradavanju sa celim svetom. Savršen vid ljubavi i zajedništva u sportu i jeste početno prijateljstvo. Veliki ruski pesnik Aleksandar Sergejevič Puškin peva o prijateljstvu kao leku duše razboljene.

Na značaj zdrave, bratske zajednice ukazuje i misao Aleksandra Šapića: „Kvalitetan tim pobeđuje sve dok unutar njega ne počne da se meri čija je zasluga veća“.

U sportu su najvažnija načela. U njemu žurba zabluduje. Ako načela nisu istinita, sve će se srušiti kao kuća bez temelja. Ući u bit podviga nije ni lako, niti jednostavno. Mora se misliti i moliti ne samo umom, nego i srcem. Saradnja sa srcem olakšava put do oboženja. Ako ono ne saraduje, vežbanje je puno prepreka, tako da unapred treba sumnjati u neuspeh, u poraz. Odlučujuća je vlastita i kolektivna praksa, odnosno, praktika. Besciljno klataranje duha u tamnim, demonskim područjima nagoveštaji su promašaja. Bez pažnje nema pravog saziranja. Rastresenošću niko neće postati dobar podvižnik, sportista. Valja se usredotočiti, a to znači sve sposobnosti usmeriti na predmet usavršavanja. Sve dvosmisleno i nejasno da se odbaci. Onaj koji dnevno sazire pola sata, savladao je jednu stepenicu prema Raju i usidren je u ljubavi, u dubinama svog bića. Prijateljski bi trebalo sazirati i vežbati samo sa onima koji nas vole. Stari Heleni su govorili da čovek postaje sličan, podoban onome što duhom sazire, meditira, kontemplira, odnosno ulazi u nutrinu duše sve do prapočetka – do božanskog. Prema drevnom shvatanju, rasuđivanje se ostvaruje molitvenim povratkom u dubinske i plodne predele duše-duha-tela. Njegov prapočetak je u Apsolutu. U Apsolutu je poslednje i beskonačno produbljenje i rast. U molitvenom rasuđivanju saziremo, odnosno sebi postavljamo vežbanja, uspinjanja, odmeravanja, doterivanja; i izvlačimo zaključke, donosimo namere i odluke, pa tako ono o čemu saziremo molitvom prodiro u nas, te se podvižnik (sportista) sve više sjedinjuje sa sobom.

Ako je pregaocu potrebno produbljivanje za područje sportskoga života, ne sme se potcenjivati duboko predavanje, zarivanje u dubinu i unošenje u Apsolut. Pravi sportista ne može biti malograđanin, tradicionalista, mlakonja verom, čovek mase, nesamostalan i pasivan. Naprotiv, sportista mora da bude prevratnik od zla ka ljubavi, onaj koji je našao istinu, preziratelj svega što nije Hristos, so zemlje i kvasac svojim svedočanstvom, čovek borbe i odgovornosti, te i Bog po blagodati u carstvu Božijem. On postaje svečovek Smisla jer je produbio svoju veru i osvetlio žeravična pitanja života: trpljenje (krst), mir i radost (vaskresenje), odnosno oboženje.

Zaključak. Savremeni sportista, a naročito vrhunski, rastrzan je na desetinu strana i zasut umorom. Kroz njegovu svest kinematografskom brzinom nadiru osećanja, vrlina i mane u njegov um. Kada je genijalan, a neduhovan, on rasipa blagodat, duhovnu svoju energiju kojom je obdaren. Kada je pak duhovan, usredsređuje se u glavnu žižu, plemenitu volju za smislom – oboženje, veštinu biti bogočovek u Hristu. Volja za Smisao je „duboko u čoveku usađena žudnja i borba za viši i krajnji smisao njegovog postojanja“ (Frankl). Sa osvojenim smislom podvižnik, odnosno sportista, preobražava se u nevečernju svetlost. Njegov um je kristalno sočivo koje se neprestano uglašava Logosom. Neprekidna pozornost – pažnja, koja zahteva bogočovečansku volju, beskonačno strpljenje. Taj umnosrdačni čovek je potpuno slobodan jer nije telesnik

Vežbanje vrlina daje i za njega definitivan i pravičan sud. Svaki dobar podvižnik (sportista) pretpostavlja lepotu i snagu duha, moć da bude usredotočen, da prikupi svu pažnju na podvig koji ostvaruje. On se ne podčinjava spoljašnjim stvarima, jer je čovek večno vredan. On se uspinje u visinu i oslobađa se spoljašnjih uticaja. On je remek-delo ljudske plemenite volje i u svima izaziva simpatije i divljenje. Iz njega isijava slobodna duša i obožen

duh. Savesnostan, čist i strog podvig čini veličinu i veličanstvenost sportskog podviga koji daruje celom svetu. Veliki su se uzvisili nad najboljima, sebe su obožili u najuzvišeniju stvarnost: duh-dušu-telo koja govori o *bezuslovnoj veri u bezuslovni smisao* (Frankl).

Smisao iz sportskog života nalazi se: 1. davanjem, stvaranjem, posvećenošću, radom, ostvarenjem dela ili misije; 2. doživljavanjem, vrednoćom, razumevanjem i pomaganjem bližnjima; 3. zauzimanjem asketskog stava trpljenja i mužestvenog suočavanja sa neotklonjenom patnjom, neizlečivom bolešću i nenadoknadivim gubitkom, isceljenjem u Smislu u Logosu. Hagioterapeut (duhovnik) predočava greh, dekriminalizuje, isceljuje patnju i vaskrsava iz smrti, odnosno uvodi u pokajanje, iskupljenje i isceljuje od strasti i od smrti.

Literatura:

Sveti Avgustin Hiponski, *Sermo* 189,17; 16,1